

Кучерук І. В.

викладач

Житомирського медичного інституту

Житомирської обласної ради

Філіна В. А.

аспірантка кафедри фізичного виховання

та спортивного вдосконалення

Житомирський державний університет імені Івана Франка

ОСНОВНІ СКЛАДОВІ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СУЧАСНОГО ВИКЛАДАЧА ВНЗ

У зв'язку з модернізацією вищої освіти в Україні, ускладнюються завдання, які стосуються особистісно-професійного розвитку студентів, зростають вимоги до основних положень, ідей, змісту освіти, методів навчання, форм організації навчального процесу тощо. Одним із основних компонентів процесу навчання є принципи навчання. Принципи навчання – це основні вимоги до організації та проведення навчального процесу у ВНЗ.

Мета дослідження – проаналізувати основні складові професійної компетентності сучасного викладача ВНЗ.

Предмет дослідження – основні принципи навчання сучасного викладача ВНЗ.

Результати досліджень. Термін «принцип» у перекладі з латинської означає початок, основу, на яку слід спиратися, а також, якою необхідно керуватися [1]. Актуалізує проблему також і те, що принципи навчання (принципи дидактики) – керівні положення, правила та прийоми, що забезпечують необхідну ефективність навчального процесу. Педагогіка як наука завдячує великому чеському педагогові Яну Амосу Коменському (1592-1670), який у своїй праці «Велика дидактика» розробив такі принципи навчання: 1) принцип природовідповідності; 2) принцип наочності; 3) принцип систематичності та послідовності; 4) принцип ігрової діяльності; 5) принцип теологічного підходу до освіти.

Він пропонував вчителям вирішувати три завдання: а) ставити три цілі – добре знати, діяти та говорити; б) три об'єкти – Бог, світ, людина; в) три інструменти – відчуття, міркування та одкровення [1, 2].

Обґрунтування принципу природовідповідності в процесі розвитку дітей належить іспанському філософу, психологу та педагогу Хуану Луїсу Вівес (1492 – 1540), який стверджував, що процес навчання неможливий без проникнення в закономірності процесу пізнання, а виховання немислимо без розуміння та обліку психофізичних закономірностей зростання дитини. Вимагати від дитини більше, ніж можна дати на певному етапі розвитку, так само безглуздо, заявляв Вівес, як і вимагати від дерева плоду навесні, коли воно тільки починає розквітати.

Адже, набуття знань відбувається завдяки досвіду та спостереженню. Швейцарський педагог Генріх Песталоцці (1746 – 1827) обґрунтував принцип наочності навчання, як засобу з розвитку логічного мислення. У своїх працях він доводив, що кожна людина від народження має природні задатки, та роль виховання полягає в тому, щоб розкрити ці задатки та розвивати дитину як окрему

індивідуальність у душі братніх взаємин із людьми. Німецький педагог Йоган Герbart (1776 – 1841) вважав, що принципи навчання повинні використовуватися тільки ті, які сприяють розвитку уяви та привчають до самостійної роботи. Так, щоб забезпечити навчання та виховання, Герbart рекомендував вчителям утихомирювати пустощі дітей за допомогою загроз, покарань, заборон та постійного стеження. Німецький педагог Фрідріх Дістерверг (1790 – 1866) перебував під впливом Песталоцці і вважав, що найважливішими принципами навчання та виховання є: природовідповідність, культуровідповідність та самодіяльність (активність та ініціативність). Основоположник вітчизняної педагогічної науки та народної школи Костянтин Дмитрович Ушинський (1824 – 1870) розглядав педагогіку в тісному зв'язку з філософією, фізіологією, психологією, анатомією людини. Ушинський запропонував такі принципи: зв'язок педагогіки з психологією, єдність теорії та практики, активність дітей у процесі навчання та виховання, розвиток відчуттів, сприйняття, пам'яті, уваги, мислення, емоцій, мови учнів під час занять. Він розглядав педагогіку як науку та мистецтво, вважав моральне та патріотичне виховання частиною гармонійного розвитку людини.

Український педагог-новатор Антон Семенович Макаренко (1888 – 1939) теоретично обґрунтував та практично довів ефективність таких принципів педагогіки, як виховання та навчання дітей у колективі, всебічний розвиток дітей та молоді, опора на свідому дисципліну, єдність фізичного, розумового, морального, естетичного та трудового виховання [2, 3, 5].

Видатний педагог України Василь Олександрович Сухомлинський (1918 – 1970) вважав, що педагогіка має стати наукою всім – вчителям та батькам. Його кредо: учитель працює на майбутнє. Його принципи: всебічний та гармонійний розвиток особистості учня; формування свідомості та високої моралі; повага та віра в дитину; визнання її унікальності й прав на власний вибір; дитина повинна знаходити радість у праці та навчанні; зв'язок розумового розвитку та морального виховання учнів; зв'язок школи з сім'єю та життям; виховання волі та корисних трудових звичок.

Сучасна дидактика розглядає такі принципи навчання, зміст яких полягає в наступному:

1. Принцип науковості характеризується відбором навчального матеріалу, який відповідає рівню сучасної науки, перевіреними науковими даними, розкриває причинно-наслідкові зв'язки процесів з іншими науками та спеціальністю студента.

2. Принцип зв'язку навчання з вихованням зобов'язує викладача не лише повідомляти студентам навчальну інформацію, а також розвивати їх правові, моральні, естетичні та інші особистісні якості.

3. Принцип свідомості, активності та самостійності в навчанні забезпечує свідоме та активне ставлення студентів до навчання, глибоке розуміння навчальних питань, розумовий розвиток, а також єдність між інтелектуальною та мовленнєвою діяльністю. Активізація інтелектуальної діяльності студентів сприяє їх позитивному ставленню до навчання, інтересу до самостійного оволодіння навчальним матеріалом, позитивним переживанням від успіхів у накопиченні знань, розвитку умінь та навичок.

4. Принцип систематичності та послідовності навчання передбачає організацію викладання та засвоєння навчального матеріалу в логічній послідовності та зв'язку, у певній системі, систематичність у навчальному процесі виключає шаблон, але дозволяє педагогу послідовно викладати новий матеріал, спираючись на вже

відомий, переходити від одного виду навчальної діяльності до іншого, не порушуючи цілісності процесу формування знань, умінь та навичок [3].

5. Принцип навчання зобов'язує викладача ВНЗ знати пізнавальні здібності та особистий досвід студентів, викладати складні предмети доступно та легко, пов'язувати нову інформацію з наявними знаннями тощо. Навчання відбувається успішно, коли воно викликає напружену роботу розуму, почуттів та волі студентів, будучи водночас таким, аби студенти його осилили. Головне не допустити навантаження, непосильного для цієї категорії студентів та формального проходження програмного матеріалу, марної витрати часу. З іншого боку, уникнути «легкого» навчання, яке не вимагає від студентів напруги розумових та фізичних сил, що веде до низького рівня знань майбутнього фахівця.

6. Принципи наочності використовують в процесі навчання, під час якого передбачено створення на заняттях живого сприйняття конкретних предметів та явищ об'єктивної дійсності. Наочність у навчанні забезпечується шляхом включення великої кількості органів чуття студентів при сприйнятті навчального матеріалу.

7. Принцип міцності знань, умінь та навичок зобов'язує викладача добиватися від студентів надійного запам'ятовування навчальної інформації, стійкості умінь та навичок в застосуванні знань практично. Для цього викладач планує матеріал з рівнями складності, застосовує активні методи навчання, активізує мислення та пам'ять студентів під час повторення, використовує різноманітні прийоми технології творчого застосування знань практично.

8. В лекційно-семінарській формі організації навчальних занять застосовують принцип колективної навчальної діяльності. Так, групові та колективні заняття засновані на загальних соціально-психологічних особливостях вікового розвитку студентів: колективного створення та групової уваги, колективного настрою наслідування, взаємовідносин та взаємодопомоги, суперництва та змагань.

9. Під час застосування принципу диференціації та індивідуалізації навчання, викладачу ВНЗ необхідно знати індивідуально-психологічні особливості кожного студента, з метою застосування до них певних методик навчання. Також, слід враховувати вплив як позитивних, так і негативних якостей особистості студентів на процес навчання, відповідно, надавати індивідуальну допомогу.

10. Принцип зв'язку навчання з життям та майбутньою професійною діяльністю випускника ВНЗ передбачає застосування на заняттях життєвого досвіду студентів, розкриття практичної значущості їх знань у житті суспільства та майбутньої професії, участь у громадському житті країни.

Висновки. Дидактичні принципи взаємопов'язані та доповнюють один одного. Під час організації навчального процесу у ВНЗ викладач повинен керуватися усіма принципами, але не шаблонно, а творчо, бо принципи дидактики сприяють оптимізації педагогічної діяльності, а також визначають методи та форми навчання студентів.

Список літератури

1. Лузан П. Г., Полозенко О. В. Удосконалення педагогічної майстерності викладачів вищих аграрних закладів освіти. Соціалізація особистості : Зб. наук. пр. К. : Логос, 2000. Вип. 2. С. 144–153.

2. Попович М. В. Особливості формування професійної компетентності майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти. Наука майбутнього. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево, Випуск 1(7), 2021. С. 109–112.

3. Циган Л. В. Основні принципи формування усної перекладацької компетентності у студентів вищих навчальних закладів освіти. Мова і культура. (Науковий журнал). К.: Видавничий дім Дмитра Бураго, 2021. Вип. 23. Т. I (203). С. 466–470.

4. Швардак М. В. Закономірності та методологічні принципи системи підготовки майбутніх керівників закладів загальної середньої освіти до застосування технологій педагогічного менеджменту. Наука майбутнього. Збірник наукових праць студентів, аспірантів та молодих вчених. Мукачево, Випуск 1(7), 2021. С. 151–157.

5. Шульга Н. В. Теоретичні засади полікультурної освіти в сучасній педагогічній науці. Вісник Черкаського національного університету імені Богдана Хмельницького. Вип 126. Педагогічні науки, Черкаси: ЧНУ, 2008. С. 159–162.